

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 525/2023-43

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedníčky senátu Jany Baricovej a sudcov Rastislava Kaššáka a Miloša Maďara (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpeného advokátkou Mgr. Annou Lengyelovou, Murgašova 3, Košice, proti uzneseniu Okresného súdu Michalovce č. k. 19C/2/2016-4488 z 3. apríla 2023 takto

r o z h o d o l :

Ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci

1. Ústavný súd uznesením č. k. I. ÚS 525/2023-17 zo 4. októbra 2023 prijal na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľa, ktorou namieta porušenie jeho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 36 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „listina“), ako aj práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) a základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny a práva na ochranu majetku podľa čl. 1 ods. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dodatkový protokol“) uznesením okresného súdu označeným v záhlaví tohto nálezu. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť, vec vrátiť okresnému súdu na ďalšie konanie a priznať mu náhradu trov konania.

2. Z obsahu ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ je žalovanou stranou konania vedeného na okresnom súde pod sp. zn. 19C/2/2016, v ktorom sa žalobca [REDAKOVANÉ] (ďalej len „žalobca“) domáha zrušenia podielového spoluvlastníctva k nehnuteľnosti a jeho vyporiadania príkazaním veci do výlučného vlastníctva žalobcu. Sťažovateľ v konaní žiada vyporiadať podielové spoluvlastníctvo reálnym rozdelením, pretože nehnuteľnosť je reálne deliteľná.

3. Okresný súd v prejednávanej veci uznesením zo 16. októbra 2019 vo veci ustanovil znalca [REDACTED], ktorý podal na okresnom súde 25. novembra 2021 znalecký posudok č. 125/2021.

3.1. Okresný súd uznesením zo 14. marca 2023 vydaným vyšším súdnym úradníkom priznal znalcovi znalečné vo výške 1 806,64 eur (I), upravil účtáreň okresného súdu vyplatiť znalcovi znalečné v sume 200 eur na účet znalca zo záloh zložených žalobcom (II), žalobcu zaviazal povinnosťou zaplatiť znalcovi znalečné vo výške 403,23 eur (III) a sťažovateľa zaviazal povinnosťou zaplatiť znalcovi znalečné vo výške 903,23 eur (IV). Povinnosť strán sporu zaplatiť znalcovi odmenu a náhradu hotových výdavkov [na základe vyúčtovania a v súlade s vyhláškou Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 491/2004 Z. z. o odmenách, náhradách výdavkov a náhradách za stratu času pre znalcov, tlmočníkov a prekladateľov v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“)] v rovnakom pomere odôvodnil tým, že znalecké dokazovanie bolo nariadené v záujme oboch strán a povinnosť zaplatiť znalečné priamo znalcovi odôvodnil § 258 a § 259 Civilného sporového poriadku (ďalej aj „CSP“).

3.2. Proti uvedenému uzneseniu podal sťažovateľ sťažnosť, ktorú okresný súd napadnutým uznesením zamietol. K sťažovateľom namietanej aplikácii § 258 a § 259 CSP okresný súd uviedol, že Civilný sporový poriadok už neobsahuje úpravu, podľa ktorej trovy dôkazu, ktoré neboli kryté preddavkami, hradí štát, ale, naopak, predpokladá, že trovy dôkazu znášajú strany, ktoré ich navrhli. V prejednávanej veci vzhľadom na predmet sporu, keďže zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva je v záujme oboch sporových strán, vzhliadol dôvod, aby sa na úhrade trov dôkazu podieľali rovným dielom. Pripomenul, že trovy konania znáša ten, komu vznikli, a až následne sa rozhoduje o ich náhrade. Poukázal na nejednotnú rozhodovaciu prax súdov o výdavkoch osôb zúčastnených na konaní (buď čl. 4 ods. 1 a 2 CSP, § 255 ods. 1 a § 258 CSP, alebo § 258 a § 259 CSP), pričom sa priklonil k druhej možnosti, keďže podľa jeho názoru trovy konania možno priznať iba stranám sporu, nie ostatným zúčastneným osobám, ako aj z dôvodu nevhodnosti doručovania konečného rozhodnutia vo veci iným osobám než stranám sporu a neúčelnosti rozhodovania najprv o nároku znalca na znalečné a následne o jeho výške. S odkazom na uznesenie ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 236/2019 z 12. septembra 2019 uviedol, že je možné zaviazat' aj priamo stranu sporu, aby znalcovi zaplatila znalečné. K sťažovateľom namietanému rozsahu prác v trvaní 120 hodín uviedol, že ani sťažovateľ nekonkretizoval, prečo ich znalec nemal potrebovať na vypracovanie znaleckého posudku, a pripomenul, že okresný súd nie je oprávnený hodnotiť odbornú stránku znaleckého posudku a nemá reálnu možnosť posúdiť, koľko hodín je na jeho vpracovanie potrebných, pokiaľ nie je počet hodín vo vyúčtovaní premrštený alebo zjavne neprimeraný, čo okresný súd v prejednávanej veci nezistil po zohľadnení počtu strán znaleckého posudku (91 strán) a porovnaním s iným v prejednávanej veci podaným znaleckým posudkom. Oneskorené podanie znaleckého posudku považoval za odôvodnené vzhľadom na objektívne či subjektívne dôvody na strane znalca. Na posúdenie namietanej nekvality znaleckého posudku nemá odborné znalosti. Sťažovateľ v sťažnosti namietal aj nedoručenie vyúčtovania znalečného a nemožnosť zistiť jeho obsah ani z odôvodnenia napadnutého uznesenia.

II.

Argumentácia sťažovateľa

4. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti poukazuje na porušenie svojich práv napadnutým uznesením okresného súdu, ktorým zamietol jeho sťažnosť proti výroku uznesenia vydaného vyšším súdnym

úradníkom, ktorým priznal znalcovi znalečné vo výške 1 806,46 eur (výrok I uznesenia vydaného vyšším súdnym úradníkom), a to z týchto dôvodov:

a) sťažovateľ namieta spôsob, akým okresný súd reagoval na jeho sťažnostnú námietku, že vyšší súdny úradník znalečné nekrátil a ani neodôvodnil, prečo ku kráteniu nepristúpil, napriek tomu, že táto povinnosť súdu vyplýva z § 3 ods. 5 písm. b) zákona č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o znalcoch“). Podrobne opisuje postup súdneho znalca pri podávaní znaleckého posudku. Poukazuje na nedostatky znaleckého posudku konštatované aj v stanovisku Slovenskej komory znalcov. Okresný súd sa týmito námietkami vôbec nezaoberal. Ak okresný súd na základe sťažnosti sťažovateľa nezrušil uznesenie vyššieho súdneho úradníka, ktoré neobsahovalo žiadne dôvody, poprel tým dvojinštančnosť konania, keďže až v napadnutom uznesení (proti ktorému už nie je prípustný opravný prostriedok), prvýkrát uviedol dôvody svojho rozhodnutia o nekrátení znalečného;

b) okresnému súdu vytýka, že žiadnym spôsobom nepreveril vyúčtovanie predložené znalcom (či znalec preukázal, že vyúčtovaný počet hodín skutočne vynaložil na vypracovanie znaleckého posudku, iba ho v celom rozsahu akceptoval). Sťažovateľ nesúhlasí so záverom okresného súdu, že súd nemá reálnu možnosť posúdiť, koľko hodín je potrebných na vypracovanie znaleckého posudku. Rozhodnutie založené na tomto výklade § 3 ods. 2 písm. a) [v spojení s § 3 ods. 5 písm. b) zákona o znalcoch] považuje sťažovateľ za úplne svojvoľné;

c) zároveň poukazuje na skutočnosť, že okresný súd mu neumožnil oboznámiť sa s vyúčtovaním znalečného, ktoré mu nikdy nezaslal, ani sa k nemu vyjadriť. Sťažovateľ doteraz nevie, akým spôsobom znalec znalečné vyúčtoval. V súvislosti s nedodržaním princípu kontradiktórnosti odkazuje na nález ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 300/2021 z 30. septembra 2021.

5. Vo vzťahu k napadnutému uzneseniu okresného súdu, ktorým zamietol jeho sťažnosť proti výroku uznesenia vydaného vyšším súdnym úradníkom, ktorým mu uložil povinnosť zaplatiť znalcovi znalečné vo výške 903,23 eur (výrok IV uznesenia vydaného vyšším súdnym úradníkom), sťažovateľ uvádza, že ho okresný súd nedostatočne odôvodnil a rozhodol predčasne:

a) sťažovateľ odmietol zložiť preddavok na trovy dôkazu, keďže v prejednávanej veci predložil súkromný znalecký posudok a zdôraznil, že ak preddavok nebude zložený, znalec nemá byť ustanovený. Pokiaľ okresný súd neuložil preddavkovú povinnosť v zodpovedajúcej výške, podľa sťažovateľa neexistuje dôvod, aby povinnosť znášať nepreddavkované trovy znaleckého dokazovania mal znášať sťažovateľ, a to priamo vo vzťahu k znalcovi, dokonca skôr než bude konanie právoplatne skončené a rozhodnuté o povinnosti strán na náhradu trov konania ako celku. Aj v tomto type konania (zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva) sa pri náhrade trov uplatňuje zásada úspechu, preto neobstojí odôvodnenie, že rozhodnutie vo veci je v záujme oboch strán. Aj okresným súdom odkazovaný nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 236/2019 z 12. septembra 2019 odkazuje na procesný úspech alebo neúspech. Preto považuje rozhodnutie okresného súdu o jeho povinnosti zaplatiť znalečné za predčasné (nezohľadňujúce zásadu úspechu). Navyše, bolo potrebné najprv rozhodnúť o nároku znalca na náhradu trov voči konkrétnej strane sporu (proti tomuto rozhodnutiu by bolo prípustné odvolanie) a až následne o výške;

b) podľa sťažovateľa mal okresný súd vziať do úvahy § 2 ods. 6 zákona o znalcoch stanovenú povinnosť zadávateľa znaleckého posudku (súdu) zaplatiť znalečné. Nepreddavkované trovy by mali byť hradené zo štátnych prostriedkov.

6. Sťažovateľ uzatvára, že napadnuté uznesenie okresného súdu a jeho nedostatočné odôvodnenie a arbitrárny výklad ustanovení zákona o znalcoch a Civilného sporového poriadku predstavujú taký exces a extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti (z pravidiel týkajúcich sa rozhodovania o znalečnom), že zasahujú do ústavnoprávnej roviny.

7. Sťažovateľ napadnutému uzneseniu vytýka aj porušenie svojho základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy a čl. 11 ods. 1 listiny, ako aj práva na majetok podľa čl. 1 dodatkového protokolu, ku ktorému uvádza, že tým, že mu bola okresným súdom uložená povinnosť zaplatiť znalečné bez splnenia zákonných podmienok, bolo zasiahnuté do jeho práva na pokojné užívanie majetku, a stalo sa tak postupom, ktorým došlo zároveň k porušeniu jeho základného práva na súdnu ochranu.

III.

Vyjadrenie okresného súdu, zúčastnených osôb a replika sťažovateľa

III.1. Vyjadrenie okresného súdu:

8. Predseda okresného súdu nad rámec odôvodnenia napadnutého uznesenia vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti uviedol, že odbornosť znalca garantuje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“) a zápis osoby do zoznamu znalcov je zárukou jej spôsobilosti a odbornosti. Poukázal na to, že právny zástupca sťažovateľa navrhol vykonať znalecké dokazovanie na reálnu deľbu nehnuteľnosti aj na určenie hodnoty investícií do nehnuteľnosti. Súd v priebehu konania opakovane deklaroval, že ďalší súkromný znalecký posudok ako dôkaz nepripustí, sťažovateľ napriek tomu predložil ďalší diametrálne odlišný súkromný znalecký posudok. Podľa predsedu okresného súdu komora znalcov nie je inštitúcia, ktorá je oprávnená posúdiť odbornosť znaleckého posudku. Zotrváva na názore, že znalecké dokazovanie bolo vykonané v záujme oboch podielových spoluvlastníkov. Vo vzťahu k nálezu sp. zn. III. ÚS 300/2021 upozorňuje, že v označenej veci o znalečnom rozhodoval priamo sudca, nie vyšší súdny úradník ako v prejednáwanej veci. Poukázal na dlhoročnú jednotnú súdnu prax, v zmysle ktorej sa vyúčtovanie znalečného stranám sporu nedoručuje, námietky možno uplatniť v sťažnosti. Odkázal na odmietnutie predchádzajúcich obdobných sťažností sťažovateľa ústavným súdom (I. ÚS 389/2021, IV. ÚS 385/2021).

III.2. Vyjadrenia zúčastnených osôb:

9. Žalobca vo svojom vyjadrení poukázal na skutočnosť, že predmetu ústavnej sťažnosti chýba ústavnoprávny rozmer. Upozornil na opakujúce sa správanie sťažovateľa v konaniach, v ktorých sú obaja stranami sporu, spočívajúce vo favorizovaní súkromných znaleckých posudkov [REDAKOVANÉ] a spochybňovaní všetkých ostatných znaleckých posudkov. Zároveň zdôraznil, že Slovenská komora znalcov je iba občianske združenie, ktoré združuje niekoľkých znalcov.

10. K ústavnej sťažnosti sa vyjadril aj súdny znalec [REDAKOVANÉ]. Venoval sa lehote podania znaleckého posudku. K spochybňovaniu kvality znaleckého posudku uviedol, že na dohľad na činnosťou znalcov je oprávnené ministerstvo, nie občianske združenie Slovenská komora znalcov. Upozornil, že sťažovateľ uvádza zavádzajúce informácie týkajúce sa postupu pri vypracovaní znaleckého posudku a posúdenia náročnosti znaleckého úkonu. Takéto konanie sťažovateľa považuje za zásah do jeho subjektívnych práv.

III.3. Replika sťažovateľa:

11. Sťažovateľ v replike reagoval na jednotlivé vyjadrenia zúčastnených osôb a okresného súdu. V prevažnej miere uvádzal skutočnosti týkajúce sa zúčastnených osôb nemajúce súvis s predmetom jeho ústavnej sťažnosti. Vo vzťahu k postupu okresného súdu zdôraznil, že vyšší súdny úradník pri priznaní hodinovej odmeny neuviedol deň a čas vykonaného úkonu a ani sudca na základe sťažnosti sťažovateľa nepreskúmal skutočný počet hodín, ktorý znalec na vypracovanie znaleckého posudku vynaložil.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

12. Predmetom ústavnej sťažnosti je tvrdenie sťažovateľa o porušení ním označených práv napadnutým uznesením okresného súdu, ktorým bola zamietnutá jeho sťažnosť proti uzneseniu o priznaní znaleckého znalcovi a o povinnosti sťažovateľa zaplatiť znalcovi znalečné, ktorému vytýka jeho nedostatočné odôvodnenie a arbitrárnosť.

13. V úvode ústavný súd uvádza, že obdobné ústavné sťažnosti sťažovateľa smerujúce proti uzneseniam o trovách dôkazu (znaleckého dokazovania) boli už predmetom jeho posúdenia v konaniach vedených pod sp. zn. IV. ÚS 385/2021 a I. ÚS 389/2021 a boli ústavným súdom odmietnuté ako zjavne neopodstatnené. Okrem iného pritom považoval za podstatné aj to, že znalečné predstavuje trovy konania sťažovateľa, ktorých náhradu mu súd môže priznať podľa pomeru jeho úspechu vo veci. Sťažovateľ v prípade úspechu či neúspechu v spore nebude uloženou povinnosťou zaplatiť trovy znaleckého dokazovania v konečnom dôsledku ukrátený na svojich právach (porovnaj aj I. ÚS 236/2019, I. ÚS 367/2023). V tejto súvislosti ústavný súd pripomenul, že v zmysle svojej judikatúry až otázka náhrady trov konania môže nadobudnúť ústavnoprávnu intenzitu.

14. V zmysle stabilnej judikatúry (II. ÚS 195/2018, I. ÚS 236/2019, II. ÚS 150/2020, I. ÚS 496/2020, I. ÚS 701/2022) ústavný súd považuje rozhodovanie všeobecného súdu o trovách konania za integrálnu súčasť civilného súdneho procesu, ktorá je zásadne výsadou všeobecného súdu. Rozhodnutia o trovách konania meritórne preskúmava iba celkom výnimočne, a to v prípadoch, ak samotné rozhodnutie všeobecného súdu je takým excesom z požiadaviek kladených na spravodlivý proces alebo ide o také extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti, že je spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny, a teda i do práv účastníka konania, ktorý podal ústavnému súdu sťažnosť. Inak povedané, problematika náhrady trov konania by mohla dosiahnuť ústavnoprávny rozmer len v prípade extrémneho vybočenia z pravidiel upravujúcich toto konanie, k čomu by mohlo dôjsť najmä na základe takej interpretácie a aplikácie príslušných ustanovení zákona, ktorá by v sebe zahŕňala črty svojvôle.

15. Ústavný súd už vyslovil, že rozhodovanie o náhrade trov konania je integrálnou súčasťou súdneho konania, a preto všeobecný súd pri poskytovaní súdnej ochrany podľa čl. 46 ods. 1 ústavy môže rozhodnutím, ako aj postupom predchádzajúcim jeho vydaniu, ktorý nie je v súlade so zákonom (čl. 46 ods. 4 a čl. 51 ods. 1 ústavy), porušiť základné právo účastníka konania na súdnu ochranu (IV. ÚS 385/2021).

16. Pokiaľ ide o napadnuté uznesenie okresného súdu, ústavný súd uvádza, že nejde o rozhodovanie o samotnej povinnosti uhradiť trovy konania (ktorá by bola ukladaná jednej či druhej strane sporu),

ale ide o rozhodovanie o trovách dôkazu (§ 253 CSP), ktoré je neoddeliteľne spojené s procesom dokazovania a vykonávaním dôkazov (§ 185 a nasl. CSP).

16.1. Podľa judikatúry ústavného súdu ide o oblasť „výsostných vôd“ všeobecného súdnictva, do ktorých ústavný súd nie je oprávnený vstupovať. Rozhodnutím o trovách dôkazu nie je v zásade možné zasiahnuť do sťažovateľom označených ústavných práv, keďže nejde o rozhodovanie vo veci samej, ale ide o rozhodovanie vyskytujúce sa v procese dokazovania a procesnom priebehu konania, ktoré svojím obsahom a účelom nespadá do rozsahu („*scope*“) akéhokoľvek hmotného či procesného ústavou alebo dohovorom garantovaného a chráneného práva alebo princípu (II. ÚS 495/2018, II. ÚS 150/2020, II. ÚS 255/2023), resp. v zmysle jeho judikatúry až otázka náhrady trov konania môže nadobudnúť ústavnoprávnu intenzitu (I. ÚS 389/2021, I. ÚS 701/2022).

16.2. V uznesení sp. zn. III. ÚS 22/2023 z 26. januára 2023 však ústavný súd naznačil prístup, v zmysle ktorého uznesenie o zamietnutí sťažnosti proti uzneseniu o výške znalečného nie je rozhodnutím o povinnosti tej-ktorej strany sporu nahradiť trovy, no svojou povahou sa budúceho rozhodovania o trovách konania dotýka, pretože určuje časť nákladov konania zaťažujúcu strany sporu. Nepovažuje preto za vylúčené, aby judikatúru k posudzovaniu rozhodnutí všeobecných súdov o náhrade trov konania vzťahol aj na namietané uznesenie.

17. V náleze sp. zn. III. ÚS 300/2021 z 30. septembra 2021 ústavný súd dokonca vyslovil porušenie práv sťažovateľa napadnutým uznesením o priznaní znalečného vydaného sudcom okresného súdu. Z odôvodnenia nálezu možno vyvodiť, že ústavný súd napadnuté uznesenie vyhodnotil ako exces z požiadaviek kladených na spravodlivý proces, resp. extrémne vybočenie z princípu spravodlivosti, ktoré je spôsobilé zasiahnuť do ústavnoprávnej roviny, a teda i do práv sťažovateľa, v súvislosti s vyslovenou potrebou vysporiadať sa v odôvodnení rozhodnutia so skutočným počtom hodín, ktoré znalec vynaložil na svoju činnosť, resp. so skutočnosťou, že už na prvý pohľad vysoký počet hodín, ktoré vyúčtovala znalecká organizácia, by mal implikovať prieskumný záujem všeobecného súdu. V tam prejednávanvej veci k uvedenému pristúpila okolnosť nedodržania princípu kontradiktórnosti, ktorá sa prejavila tým, že sťažovateľovi nebolo doručené na vyjadrenie vyúčtovanie znalečného.

18. Ústavný súd už v konaní vedenom pod sp. zn. IV. ÚS 299/2022 v reakcii na citovaný nálež zdôraznil, že v uvedenej veci ústavný súd identifikoval ústavnoprávny rozmer v úplnej absencii kontradiktórnosti pri rozhodovaní o trovách konania (správne má byť o trovách dôkazu, pozn.), keď v uvedenej veci rozhodoval priamo sudca, a nie vyšší súdny úradník, sťažovateľ teda nemal k dispozícii sťažnosť proti rozhodnutiu vyššieho súdneho úradníka a zároveň nemal možnosť oboznámiť sa s vyúčtovaním znalca a výšku vyúčtovania nijako namietat.

19. V prejednávanvej veci je nesporné, že sťažovateľ mal k dispozícii opravný prostriedok proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka vo forme sťažnosti a proti výške znalečného mal možnosť vzniesť námietky.

20. Ústavný súd v citovanom náleze svoj záver o porušení základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru oprel aj o vlastnú judikatúru (III. ÚS 220/2018, III. ÚS 148/2021), z ktorej vyplýva, že právny princíp kontradiktórnosti konania sa vzťahuje aj na konanie o výške náhrady trov konania. Ako už bolo uvedené, v prejednávanvej veci nejde o rozhodovanie o samotnej povinnosti uhradiť trovy konania (ktorá by bola ukladaná jednej či druhej strane sporu), ale ide o rozhodovanie o trovách dôkazu. Na tomto mieste ústavný súd

pripomína, že v zmysle jeho ustálenej judikatúry až otázka náhrady trov konania môže nadobudnúť ústavnoprávnu intenzitu.

21. K odkazu ústavného súdu v citovanom náleze na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) z 3. marca 2009 vo veci Cibicki proti Poľsku, sťažnosť č. 20482/03, v zmysle ktorého porušenie práva na prístup k súdu je taktiež v prípade povinnosti zložiť neprimerane vysokú zálohu za vypracovanie znaleckého posudku, ústavný súd upriamuje pozornosť na skutočnosť, že ESLP v ňom konštatoval porušenie jeho práva na spravodlivý proces a neprimerané obmedzenie jeho práva na prístup k súdu (čl. 6 ods. 1 dohovoru) v súvislosti so zaviazaním sťažovateľa na náhradu trov znaleckého posudku, ktorý vnútroštátny súd považoval za nevyhnutný dôkaz z úradnej moci, a skutočnosťou, že dôsledkom nezaplatenia súdneho poplatku sťažovateľom za znalecký posudok bolo vynechanie tohto dôkazu, keďže súd konštatoval, že tento dôkaz nebol potrebný na rozhodnutie v danom prípade. V prejednávanej veci však okresný súd znalecké dokazovanie vykonal.

22. Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje potrebu zohľadňovať konkrétne okolnosti posudzovanej veci, keď tvrdí, že právo na kontradiktórne konanie nie je absolútne a rozsah tohto práva sa môže meniť v závislosti od špecifických okolností prípadu (Asnar proti Francúzsku č. 12316/04 z 18. 10. 2007, Vokoun proti Českej republike č. 20728/05 z 3. 7. 2008, Čičmanec proti Slovenskej republike č. 65302/11 z 28. 6. 2016, Krčmář a ďalší proti Českej republike č. 35376/97 z 3. 3. 2000), a v niektorých prípadoch zohľadňuje aj kritérium vzniku podstatnej ujmy sťažovateľovi v súvislosti s nekomunikovaným stanoviskom.

23. V tejto súvislosti aj ústavný súd vo svojich rozhodnutiach už uviedol (napr. I. ÚS 50/2022), že princíp kontradiktórnosti konania, ktorý je nesporne obsahom práva na spravodlivý proces, nemožno chápať formalisticky, ale je potrebné dôsledne vyhodnotiť individuálne okolnosti situácie, na základe ktorých možno dospieť k záveru, či v konkrétnom prípade bola možnosť strany sporu zaujať stanovisko k vyjadreniu protistrany naozaj reálne zmarená, a tým jeho pozícia objektívne oslabená (I. ÚS 145/2021). K tomuto materiálnemu výkladu zásady kontradiktórnosti konania sa v poslednom období priklonil i ESLP (Puškárová proti Slovensku zo 7. 5. 2019, sťažnosť č. 19356/14, Nerušil proti Slovensku zo 7. 5. 2019, sťažnosť č. 37016/15, a naposledy vo veci Sarkocy proti Slovensku z 22. 9. 2020, sťažnosť č. 36446/17). Pri posudzovaní porušenia princípu kontradiktórnosti konania a rovnosti zbraní, ku ktorému dochádza nedoručením vyjadrenia účastníka konania (strany sporu) protistrane, je potrebné zohľadniť obsahový význam neoboznámeného vyjadrenia (napr. rozsudok ESLP z 18. 10. 2007 vo veci Asnar proti Francúzskej republike, sťažnosť č. 12316/04; rozsudok ESLP z 3. 7. 2008 vo veci Vokoun proti Českej republike, sťažnosť č. 20728/05).

24. Ústavný súd už v konaní pod sp. zn. IV. ÚS 385/2021 o predchádzajúcej ústavnej sťažnosti sťažovateľa vyslovil, že okresný súd v napadnutom uznesení správne poukázal na skutočnosť, že mu zákon povinnosť doručiť vyúčtovanie znalečného predloženého znalcom pred rozhodnutím o ňom stranám sporu neukladá. Ústavný súd pritom považoval za podstatné, že v rámci odôvodnenia uznesenia vydaného vyšším súdnym úradníkom okresný súd špecifikoval jednotlivé položky, z ktorých pozostávalo znalečné priznané znalcom. Sťažovateľovi bolo predmetné uznesenie doručené, a teda nič mu nebránilo v tom, aby v sťažnosti vzniesol konkrétne námietky smerujúce napr. aj k jednotlivým položkám, z ktorých pozostávalo znalečné priznané súdom.

25. Okresný súd v konaní o aktuálnej ústavnej sťažnosti sťažovateľa napadnutom uznesení, k námietkam sťažovateľa o neopodstatnenosti znalcom udávaného rozsahu prác 120 hodín uviedol, že ich bližšie neodôvodnil a poukázal na skutočnosť, že súd nie je oprávnený odbornú stránku znaleckého posudku hodnotiť a nemá ani reálnu možnosť posúdiť, koľko hodín je na jeho vypracovanie potrebných, pokiaľ počet znalcom uvádzaných hodín nie je evidentne premrštený alebo zjavne neprimeraný.

26. Ústavný súd sa oboznámil so sťažnosťou sťažovateľa proti uzneseniu vydanému vyšším súdnym úradníkom. Sťažovateľ v ňom vzniesol námietku, že z tohto rozhodnutia nemožno zistiť, ako dospel vyšší súdny úradník k záveru, že znalec účelne vynaložil na svoju činnosť 120 hodín. Zároveň poukázal na to, že existujúci názor, že súd nie je povinný pred rozhodnutím doručovať stranám sporu vyúčtovanie znalečného znalcom, možno akceptovať, iba ak obsah vyúčtovania možno zistiť z odôvodnenia rozhodnutia súdu o znalečnom.

27. Po oboznámení sa s odôvodnením uznesenia okresného súdu vydaného vyšším súdnym úradníkom ústavný súd konštatuje, že okresný súd priznal znalcovi podľa § 3 ods. 1 vyhlášky sumu 1593,60 eur (120 hodín x 13,28 eur/hod.).

28. V tomto momente ústavný súd považuje za vhodné vrátiť sa k citovanému nálezu sp. zn. III. ÚS 300/2021 a postupu, ktorý nasledoval po zrušení uznesenia okresného súdu. Aj následné uznesenie o zamietnutí sťažnosti proti uzneseniu o výške znalečného napadol sťažovateľ ústavnou sťažnosťou, ktorá bola odmietnutá ako zjavne neopodstatnená uznesením ústavného súdu sp. zn. III. ÚS 22/2023 z 26. januára 2023. Okresný súd v namietanom uznesení akceptoval rozsah vyúčtovaných 200 hodín znaleckou organizáciou s odôvodnením, že všetky činnosti popísané v špecifikácii hodinovej odmeny boli vykonané riadne, účelne a smerovali k objektívnemu stanoveniu všeobecnej hodnoty obchodných podielov oboch spoločností. V okolnostiach prípadu ústavný súd nepovažoval odôvodnenie okresného súdu za nedostatočné a, berúc zreteľ na charakter odbornej činnosti a zníženie znalečného o 685,24 eur, nejavilo sa mu priznané znalečné ako neprimerane vysoké.

29. Ústavnému súdu, ktorý nie je skutkovým súdom, nemôže prislúchať skúmanie obsahu vyúčtovania odmeny znalcom ani to, či si vyúčtoval jednotlivé úkony správne.

30. Vychádzajúc jednak z premisy, že už na prvý pohľad vysoký počet vyúčtovaných hodín by mal implikovať prieskumný záujem všeobecného súdu (III. ÚS 300/2021), ako aj zo skutočnosti, že ústavný súd (III. ÚS 22/2023) nepovažoval za neprimerane vysoké priznanie znalečného za vyúčtovaných 200 hodín, ústavný súd posúdil aj odôvodnenie napadnutého uznesenia okresného súdu v prejednávanej veci. V naznačených súvislostiach nie je podľa jeho názoru možné považovať za ústavne neudržateľný záver okresného súdu, že nepovažoval za neprimerané priznať znalcovi hodinovú odmenu v rozsahu 120 hodín.

31. Východiská okresného súdu pritom vychádzajú aj z § 30 ods. 2 písm. b) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 263/1996 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon č. 36/1967 Zb. o znalcoch a tlmočníkoch, v znení účinnom do 31. augusta 2004, podľa ktorého pri určovaní výšky odmeny za znalecký úkon sa skúma najmä primeranosť času, a to v porovnaní s podobnými odbornými úkonmi a sumami odmien za ne účtovanými.

32. Ústavný súd na tomto mieste pripomína, že v konaní o ústavných sťažnostiach nasleduje princíp racionality, v zmysle ktorého v okolnostiach individuálnych vecí prehodnocuje reálne dopady

porušenia procesných práv na postavenie sťažovateľov a ochranu ich základných práv (I. ÚS 282/2023, I. ÚS 68/2022, I. ÚS 12/2022).

32.1. V konkrétnom prípade, uprednostňujúc už uvedený princíp, ústavný súd nepovažuje za hospodárne rušiť napadnuté uznesenie len pre účely jeho formálneho doplnenia, keďže odstránenie tohto procesného nedostatku by nebolo spôsobilé ovplyvniť situáciu sťažovateľa v jeho prospech.

33. Podľa názoru ústavného súdu okresný súd v bode 14 napadnutého uznesenia v dostačujúcej miere reagoval na sťažnostné námietky sťažovateľa týkajúce sa nekrátenia priznaného znalečného.

34. Vo vzťahu k námietkam súvisiacim s uloženou povinnosťou zaplatiť znalcovi znalečné ústavný súd uznáva, že okresný súd v prejednávanej veci zvolil neštandardný postup pri vyporiadavaní sa s nepreddavkovanými trovami znaleckého dokazovania. Avšak so základným východiskom okresného súdu, že v zmysle právnej úpravy Civilného sporového poriadku už štát nehradí trovy dokazovania nekrýté preddavkom, sa stotožňuje (porovnaj I. ÚS 236/2019, I. ÚS 389/2021). Strany musia v súvislosti so znaleckým dokazovaním zohľadniť, že štát vo všeobecnosti neznáša trovy dôkazu vrátane trov znaleckého dokazovania. To platí aj v prípade, ak trovy znaleckého dokazovania nemôžu byť podľa § 253 ods. 2 CSP preddavkované (v zmysle uznesenia sp. zn. II. ÚS 236/2019 z 12. septembra 2019, na ktorý odkazuje okresný súd v napadnutom uznesení). Z tohto uznesenia možno rovnako vyvodiť záver ústavného súdu o možnosti priznania nároku oprávnenej osobe (znalca) na náhradu trov konania proti konkrétnej sporovej strane (v tomto prípade aj sťažovateľov) podľa § 262 ods. 1 CSP.

35. Ústavný súd v tomto smere považuje za potrebné dodať, že odborná literatúra ponúka riešenie situácie, ak trovy dôkazu presahujú hodnotu zloženého preddavku. Ak nemôžu byť tieto trovy vysporiadané zo zloženého preddavku, je oprávnená osoba odkázaná na konečnú náhradu trov konania proti konkrétnej sporovej strane v režime § 262 CSP. Tou je spravidla procesne neúspešná strana alebo strana, ktorá zaviniła zastavenie konania. Ak nevznikne právo na náhradu trov konania žiadnej zo strán, uloží súd povinnosť nahradiť trovy dôkazu strane, ktorá vykonanie dôkazu navrhla, resp. v ktorej záujme bol vykonaný dôkaz bez návrhu. To platí všeobecne, teda aj o trovách presahujúcich hodnotu zloženého preddavku. O výške náhrady trov a o jej prípadnom vysporiadaní z preddavku rozhodne následne súd prvej inštancie po právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa konanie končí, samostatným uznesením, ktoré vydá súdny úradník. Súd oprávnenej osobe rozhodnutie o priznaní nároku podľa § 262 ods. 1 CSP osobitne nedoručuje. Rozsudok alebo iné rozhodnutie, ktorým sa konanie končí, doručuje súd výlučne sporovým stranám (s výnimkou podľa § 223 ods. 2 CSP). Svedkov, znalcov a iné osoby oprávnené z titulu náhrady trov dokazovania možno považovať za strany pre určitý úsek sporového konania iba v štádiu rozhodovania súdneho úradníka o výške tejto náhrady (porov. Števček, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck, 2022. s. 1005 a nasl.)

36. Ústavný súd ešte dodáva, že nie je jeho úlohou perfekcionisticky „prerábať“ konanie pred všeobecnými súdmi, a to aj keby k urobeným čiastkovým procesným úkonom príslušného súdu mal výhrady. Úlohou ústavného súdu je ochraňovať ústavnosť (nie „obyčajnú“ zákonnosť) konania pred všeobecnými súdmi, preto je jeho povinnosťou rozlišovať medzi prípadmi, keď procesný postup priečiaci sa zákonu zároveň vyústi do protiústavnosti a nespravodlivosti konania ako celku, a prípady, keď určitý procesný postup, hoci by ho aj bolo možné osamotene (inkontextuálne)

hodnotiť, a to výlučne z formálneho pohľadu ako postup *contra legem*, protiústavnosť konania nezaloží.

37. Ústavný súd v súlade so svojou judikatúrou posudzuje spravodlivosť procesu ako celku (m. m. II. ÚS 307/06), preto k vyhovaniu ústavnej sťažnosti dochádza zásadne iba v prípadoch, ak dospeje k názoru, že namietané a relevantné procesné pochybenia zo strany orgánu verejnej moci umožňujú prijatie záveru, že proces ako celok bol nespravodlivý a vzhľadom na to aj jeho výsledok môže vyznievať ako nespravodlivý. Ústavný súd nepristupuje k vyhovaniu ústavnej sťažnosti v prípadoch, keď zo strany orgánov verejnej moci síce k určitému pochybeniu došlo, avšak jeho intenzita a existujúca príčinná súvislosť medzi porušením práva a jeho dôsledkami na spravodlivosť procesu ako celku nemali podstatný dosah.

38. V zmysle uvedeného ústavný súd uzatvára, že nedoručením vyúčtovania znalečného nebola možnosť sťažovateľa zaujať stanovisko k vyúčtovaniu reálne zmarená, keďže (na rozdiel od veci III. ÚS 300/2021) proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka mal k dispozícii sťažnosť, v ktorej svoje námietky uplatnil. Na ním vznesené argumenty sudca okresného súdu v napadnutom uznesení poskytol dostačujúcu odpoveď aj z dôvodu, že v prejednávanej veci neidentifikoval prítomnosť na prvý pohľad neprimeranej výšky hodinovej odmeny.

38.1. Ústavný súd preto v prejednávanej veci považuje za vhodnejšie zotrvať na svojej judikatúre týkajúcej sa zdržanlivosti pri zasahovaní do rozhodnutí všeobecných súdov o náhrade trov konania, resp. trovách dôkazu (body 13, 14 a 16.1. tohto nálezu), a s odkazom na zásadu racionality (bod 32 tohto nálezu) konštatuje, že v napadnutom uznesení okresného súdu neidentifikoval nedostatok spočívajúci v nedostatočnom odôvodnení či arbitrárnosti výkladu príslušných právnych predpisov takej intenzity, ktorý by predstavoval exces z požiadaviek kladených na spravodlivý proces, a preto by zakladal dôvodnosť vyslovenia porušenia označených práv sťažovateľa.

38.2. Na základe uvedeného ústavný súd ústavnej sťažnosti sťažovateľa v rozsahu namietaného porušenia práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 36 ods. 1 listiny a čl. 6 ods. 1 dohovoru nevyhovel.

39. Vzhľadom na ústavnú udržateľnosť právnych záverov okresného súdu (porov. bod 34 tohto nálezu) nemožno z objektívneho hľadiska uvedený právny stav považovať za porušenie práv sťažovateľa podľa čl. 20 ods. 1 ústavy, čl. 11 ods. 1 listiny, resp. práva podľa čl. 1 dodatkového protokolu. Keďže je evidentné, že vyslovenie porušenia vlastníckych práv sťažovateľa bolo v okolnostiach danej veci podmienené zistením porušenia práva na súdnu ochranu, resp. práva na spravodlivý proces, k čomu nedošlo, ústavný súd preto aj v tejto čast' ústavnej sťažnosti nevyhovel.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. decembra 2023

Jana Baricová
predsedníčka senátu